

Ecoauditoría do Camiño de Santiago

Índice

Obxectivos e alcance da ecoauditoría do Camiño de Santiago	3
Antecedentes e contexto	3
Ecoauditoría do Camiño de Santiago: Betanzos – Santiago de Compostela	4

Capacitación dos peregrinos/as	4
Alcance da ecoauditoría	5
Resumo	5

Recomendacións	9
----------------	---

Trazado do camiño	9
Cartelería e información para peregrinantes	9
Humanización de áreas urbanas e edificabilidade	10

Esta publicación realizouse co apoio financeiro da Xunta de Galicia. O contido da devandita publicación é responsabilidade de Ayuda en Acción, e non reflicte necesariamente a opinión da Xunta de Galicia.

Obxectivos e alcance da ecoauditoría do Camiño de Santiago

A obxectivo macro desta ecoauditoría foi establecer e recoller sensibilidades e percepcións sobre o estado de conservación da natureza, o coidado da contorna por parte dos habitantes do camiño e o impacto dos peregrinos/as que percorren o Camiño de Santiago. Esta actividade fíxose cun grupo de novos estudantes como axentes protagonistas do levantamento de datos, e as etapas correspóndense co traxecto entre Betanzos e Santiago de Compostela.

Este grupo de rapaces e rapazas, peregrinos e peregrinas, forman parte do proxecto Education4thePlanet, estudantes das facultades de Comunicación e Arquitectura da Universidade de A Coruña.

Adicionalmente e ao final do presente estudo, trasládanse unha serie de recomendacións de mellora en base á experiencia vivida.

Antecedentes e contexto

Esta Ecoauditoría enmárcase dentro do proxecto Education4thePlanet de Ayuda en Acción en Galicia, coa pretensión de fomentar unha mocidade activa no territorio, que contribúa activamente na problemática medio ambiental vinculada coa emerxencia climática, e ao cumprimento dos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible da Axenda 2030. Para alcanzar estes obxectivos, ponse o foco na transformación de actitudes propias e a promoción da sensibilización da contorna.

Este proxecto foi financiado pola Dirección Xeral de Relacións Exteriores e coa Unión Europea - Cooperación Galega, da Xunta de Galicia, no marco da convocatoria para proxectos de Educación para o Desenvolvemento e a Cidadanía Global. Executado por Ayuda en Acción, quen se apoiou na figura dun experto medio ambiental para a elaboración da análise que se presenta a continuación.

Ecoauditoría do Camiño de Santiago: Betanzos – Santiago de Compostela

Capacitación dos peregrinos/as

Para realizar esta auditoría medio ambiental, os peregrinos/as foron formados e capacitados a través de diferentes casos prácticos durante o camiño, con paradas en puntos crave, para explicar e dar información, entre outras cousas, sobre:

- 1 Biodiversidade e bosques de ribeira, piñeirais, carballeiras, prados, especies autóctonas e alóctonas etc. Entre outras especies recoñcéronse: narcisos, toxos, silvas, carballo, salgueiros, sabugueiros, amieiros etc.
- 2 Aproveitamentos secundarios do bosque: mel, cogomelos, piñas, resina, produción de materiais para cestería etc.
- 3 Ordenación do territorio nas zonas transitadas que se caracterizan por minifundios.
- 4 Agricultura de subsistencia, estruturas das parcelas etc.
- 5 Gandería intensiva e extensiva.
- 6 Bioconstrucción galega e caracterización de casas tradicionais e aldeas.
- 7 Reserva da biosfera, sustentabilidade, transición enerxética, etc.

Alcance da ecoauditoría

A ecoauditoría elaborouse co fin de que os peregrinos/as puidesen plasmar a súa percepción acerca de como a natureza, os habitantes do camiño e os peregrinantes relaciónanse co propio camiño. Ademais, o feito de camiñar converteríase en foro e espazo de debate, discusión e reflexión conxunta.

Natureza	Habitantes do camiño	Peregrinos/as
Análise acerca da percepción do peregrino/a para coñecer o estado de conservación do patrimonio natural durante o percorrido, ademais de localizar disrupcións importantes ao longo do camiño.	Estudo da percepción de servizos e a interacción entre os habitantes do camiño, o coidado do camiño, o medio natural e o consumo.	Reflexión acerca de como actúa o peregrino e que impactos/consumo realiza, así como a posibilidade de que obteña produtos e servizos con atributos de sustentabilidade.

Resumo

Durante todo o camiño, é posible gozar da natureza grazas á diversidade de paisaxes, bosques, diferentes ecosistemas, teselas de cultivos etc. A composición territorial en aldeas e o concepto de agricultura de subsistencia e de vida rural, permiten profundar en termos como o consumo, a enerxía, a alimentación, a bioconstrucción, os oficios artesanais e os antigos usos do territorio e as súas edificacións, como muíños de auga, edificios para uso gandeiro etc.

Etapa 1

Betanzos - Bruma

O camiño arrinca en terras da Reserva da Biosfera, esta etapa discorre por diferentes zonas boscosas, cruza o río Mendo, o Mero, a presa de Beche e algúns outros leitos de auga. En xeral, o camiño transcorre por tramos que mesturan asfalto e carreiros de terra. Traspasa as estradas A-6 e a AP-9, e discorre por un tramo da AC-542 á beira da estrada. Ademais das citadas estradas e encoro, atopamos tamén unha subestación eléctrica en Mesón do Vento.

Natureza

Ademais de bosques autóctonos e de ribeira, ben representados por especies de río, atopámonos tamén con bosques non autóctonos, construcións que empobrecen a paisaxe (como a subestación eléctrica en Mesón do Vento), unha gasoleira abandonada, así como unha tramo longo pola estrada AC-542.

Durante esta etapa, pásase por á beira dunha granxa de visóns e por varias granxas de vacas. Ademais, é interesante sinalar que se poden observar ovellas e vacas en liberdade, pastando polos terreos. Respecto a os residuos, atopáronse acumulacións de residuos en dous puntos diferentes: á saída do encoro de Beche e tamén na gasoleira abandoada.

Habitantes do camiño

Durante esta etapa, púidose conversar con dúas persoas locais que se atopaban vendendo produtos de proximidade.

En relación cos residuos, aínda que había contedores, botáronse de menos algúns puntos de reciclaxe. Respecto ao relacionado co consumo de enerxía, non identificamos instalacións de autoconsumo de enerxía eléctrica, pero si moita xente que utiliza a leña para obter auga quente e calefacción con emisións neutras. As casas antigas están case sempre orientadas á saída do sol para aforrar enerxía, situadas en zonas de media ladeira como altura estratéxica.

Doutra banda, non se detectaron artesáns neste tramo do camiño, pero si abundantes hortas e restos de actividade de facer cestos con poda de salgueiros.

Peregrinos/as

Durante esta etapa en Bruma, os peregrinos/as consumiron produtos locais nun restaurante da zona. Reflexiónase acerca de como a peregrinación fomenta a redución de consumo en comparación con outro tipo de actividades, nas que se estimula a xeración de espazos que incitan esta práctica. Con todo, tamén se comparte que algún dos peregrinos/as tivo que comprar material como botas, mochila, etc. para facer o camiño. Aínda así, por parte das persoas peregrinas, a xeración de residuos é mínima durante o camiño, principalmente protagonizada por algún envase e elementos dun só uso. Así mesmo, recolleron residuos que localizaron durante o traxecto e depositáronos nos seus correspondentes contedores.

Etapa 2

Bruma - Sigüeiro

Á saída de Bruma, esta nova etapa conduce aos peregrinos/as cara ao Concello de Ordes, pasando polo Seixo, a aldea de Cabeza de Lobo na parroquia de Ardemil, e continuando ata Sigüeiro. Transita por montes, bosques autóctonos, diferentes aldeas e núcleos poboacións. Destacar que esta etapa caracterízase por localizarse paralelamente á AP-9.

Naturaleza

Durante esta etapa, localizáronse abundantes bosques autóctonos e de ribeira ben representados. Tamén se detectan gran cantidade de bosques de carácter alóctono, así como construcións que empobrecen a paisaxe (casas abandonadas) e tramos que discorren á beira da autoestrada. Na entrada a Sigüeiro, as persoas peregrinas localizaron vertidos por fallos nos contedores de residuos. Á súa vez, a contaminación acústica tamén deixa mostras neste percorrido. O ruído xerado polo transporte aumenta notablemente os decibeis da zona, danando os diferentes ecosistemas.

Habitantes del camino

Nesta etapa, os peregrinos/as destacaron a posibilidade de coñecer a maneira na que os habitantes da zona tiñan as súas propias hortas para consumo propio.

Observáronse instalacións de enerxía solar en diferentes casas para consumo particular e, en zonas máis apartadas dos núcleos de poboación, muíños eólicos como fonte de enerxía limpa para múltiples usos.

En relación á oferta para consumo de produtos de proximidade, non se atoparon demasiados establecementos, e os establecementos visitados (un restaurante e albergue) tampouco ofrecían este tipo de produtos.

En tanto á recollida de residuos, no albergue privado si que se localizaron diferentes contedores para a recollida selectiva destes.

Respecto a a información vinculada coa natureza e a paisaxe, só se atopou un cartel con información sobre flora e fauna ao longo do camiño.

Por último, ao longo desta etapa puidéronse localizar gran cantidade de fontes para o consumo dos peregrinos/as e demais poboación. Estas fontes caracterízanse por ter un deseño que evita o consumo de auga para accións relacionadas coa hixiene corporal ou outros usos, acoutando o seu consumo á extracción de auga para ser bebida.

Peregrinos/as

Nesta etapa, puideron consumir produtos de proximidade, xa que tiveron a opción de comprar pan artesán dun forno artesán da zona. Doutra banda, reflexionaron sobre o benestar que lles supón andar e facelo en espazos que lles permite mergullarse na natureza. Respecto a a xeración de residuos e o consumo de auga víronse reducidos. Ademais, como peregrinantes, reflexiónase que peregrinar fomenta o consumo responsable.

Etapa 3

Sigüeiro - Santiago de Compostela

Esta etapa caracterízase por ser a máis urbana e co nivel de presenza de asfalto máis elevado de todo o percorrido. Principalmente, isto está vinculado cos tramos de saída de Sigüeiro e entrada en Santiago, situados no Polígono Industrial do Tambre. O percorrido tamén cruza por bosques autóctonos, ríos e restos de muíños de auga no río Sionlla, ademais de tramos asfaltados.

Natureza

Esta etapa combina bosques autóctonos e de ribeira, con terras de cultivo de minifundio. Ademais, estes espazos estaban cargados de narcisos e primulas en abundancia no río Sionlla.

Como se recollía no apartado anterior, é un tramo que visibiliza moi ben o impacto social sobre a natureza. Este aspecto non só se materializa pola presenza de estradas ou espazos industriais, senón porque foron localizadas importantes cantidades de residuos traídos por augas pluviais á saída do polígono.

Ademais, este polígono atrae moito tráfico, elemento que aumenta o impacto e deterioración do medio natural. Á súa vez, a contaminación acústica tamén deixa mostras neste percorrido. O ruído xerado polos motores dos vehículos e a maquinaria das fábricas, aumenta notablemente os decibeis da zona, danando os diferentes ecosistemas.

Habitantes do camiño

Non se localizaron demasiados establecementos con venda de produto local no transcurso, e tampouco máis aló da tradicional tarta de Santiago nos locais de Santiago de Compostela, como atracción turística.

Tampouco se atopou cartelería descritiva nin demasiadas fontes de información para os peregrinos.

Peregrinos/as

Durante esta terceira etapa, os camiñantes non consumiron produtos de proximidade, nin atoparon provedores ofertando este tipo de bens ata chegar á capital galega. Santiago ofreceulles, ademais dunha benvida moi calorosa, a posibilidade para comer produto local e artesán.

Recomendacións

Trazado do camiño

Analizar posibles desvíos para evitar estradas en exceso, así como puntos de paisaxe natural antropomorfizado.

Subestacións eléctricas, polígonos industriais, carreiros paralelos a autoestradas ou estradas nacionais etc.

Residuos

Eliminar depósitos de residuos.

En xeral, o camiño estaba moi limpo, quitando tres zonas con provisión de residuos: á saída da presa de Beche, nunha gasoleira abandonada en Mesón do Vento e no Polígono industrial de Tambre.

Produtos locais

Realizar unha campaña para poñer o produto de proximidade e tempada en valor dentro dos sectores de restauración e comercio local.

Só atopamos identificados produtos da zona nos arredores do lago Beche, con información ambiental. Non atopamos o mesmo en Sigüeiro, nin en Santiago, tanto para produtos de consumo alimentario como para recordos ou agasallos de artesanía.

Cartelería e información para peregrinantes

Instalar cartelería ao longo do camiño que permita facer interpretacións históricas, medio ambientais e socioeconómicas.

Non detectamos demasiada información a través de cartelería para poder facer unha interpretación de carácter ambiental e sociocultural.

Humanización de áreas urbanas e edificabilidade

Incorporar vexetación, aumentar o tecido de zonas verdes e recuperar a arquitectura tradicional.

Sería interesante que o Camiño de Santiago estivese enmarcado por un conxunto de regras urbanísticas e plans de recuperación urbana, definidas por uns criterios de construción e emprego de materiais tradicionais e sostibles.

De igual maneira, sería pertinente traballar sobre a adecuación de áreas urbanas mediante o aumento a vexetación autóctona, maior coidado e conservación das zonas verdes, e derriba ou transformación das edificacións e infraestrutura inhabilitadas e con gran nivel de deterioración.

